

SAEMIEDIGKIE
SAMETINGET

Learoesoejkesje – saemien histovrije jñh seabradahke

Daate lea jarkoestimmie dehtie vihtiestamme learoesejkesjeteeksteste. Learoesoejkesjem vihtiestamme noerhtesaemien gielesne.

Learoesoejkesje faagesne saemien histovrije jñh seabradahke studijeryöjreden programmefaagesne lea vihtiestamme goh mieriedimmie Saemiedigkeste 23.03.2021 reaktavåaroeminie laakesne snjaltjen 17. biejjeste 1998 nr 61 maadthskuvlen jñh jåarhkelierehtimmien bijre, ööhpehtimmielaake § 6-4 mubpie lihtse.

Learoesoejkesje faagesne saemien histovrije jñh seabradahke lea dehtie learoehkidie mah sijhtieh guarkedh jñh vielie lieredh saemien histovrijen, kultuvren jñh seabradahkejieleden bijre. Saemien histovrije jñh seabradahke lea viedteldihkie saemien aarvojde, saemien gielese, kultuvrese jñh seabradahkejelielidasse. Faage kreava ussjedadtedh jñh laejhtehtkslaakan ussjedidh gosse ovmessie teemah sjierelaakan goerehte jñh dehtie vuajna joekehts perspektijvijste.

Tæjmoetaale faagese Saemien histovrije jñh seabradahke 1 lea 140
jaepietæjmoeh

Tæjmoetaale faagese Saemien histovrije jñh seabradahke 2 lea 140
jaepietæjmoeh

Tæjmoetaale lea 60-minudten ektievoetine.

Saemien histovrije jñh seabradahke 1 (maahtoeulmie) lea faamosne 1.8.2021
raejeste daltesidie Jåa2 jñh Jåa3

Saemien histovrije jñh seabradahke 2 (maahtoeulmie) lea
faamosne 1.8.2022 raejeste daltesidie Jåa2 jñh Jåa3

Learoesoejkesje saemien historvrijisnie j̄ih seabradahkesne

Faagen b̄ijre

Faagen relevaanse j̄ih vihkeles aarvoeh

Faagen t̄jirrh saemien historvrije j̄ih seabradahke learohkh edtjeh daajroem saemien historvrijen, kultuvren, seabradahkejielede j̄ih reaktaj b̄ijre åadtjodh. Faage lea gaskem jeatjah saemiej tsiehkien b̄ijre eatnamasse, j̄ih edtja learoehkidie goerkesem vedtedh Saepmien jeereldihkie j̄ih gellielaaketje jieledeetsiehkij j̄ih jieledeektoej b̄ijre. Gosse seabradahkelaejhtehks ussjedæmman sj̄iehteladta, j̄ih gosse learohkh digkiedieh j̄ih mielem utnieh ovmessie seabradahkegyhtjelassi b̄ijre, faage edtja viehkietidh guktie learohkh eadtjohke meatanårroejinie sj̄idtieh.

Daajroe saemien historvrijen j̄ih seabradahken b̄ijre edtja våaroeminie årrodh ovmessie seabradahkehaestemh ḡietedidh, j̄ih viehkietidh nænnoes evtiedimmien j̄ih toleraansem seabradahke- j̄ih barkoejliedisnie vedtedh.

Gaajhkh faagh edtjeh viehkietidh lierehtimmien aarvoevåaromem realiseeredh. Faage saemien historvrije j̄ih seabradahke edtja viehkietidh iedtjem nænnoestidh almetjereaktah j̄ih demokratijem vaarjelidh. Faage edtja aaj viehkietidh tjetskehkevoetem j̄ih sjaavnjoem gåaskodh saemien historvrijem j̄ih seabradahkem goerehtidh. Daajroe vihkeles saemien aarvoej b̄ijre edtja viehkietidh guktie learohkh jienebekulturelle gellievoetem j̄iåhkesj̄ieh j̄ih ååktoeh, j̄ih goerkesem identiteeteste j̄ih ektiedimmeste nænnoestidh. Saemien historvrije j̄ih seabradahke lea viedteldihkie saemien aarvojne j̄ih saemien ḡielesne, kultuvresne j̄ih seabradahkejliedisnie. Faage edtja aaj learoehkidie guhkiebasse studijidie j̄ih barkoe- j̄ih seabradahkejliedasse ryöjrehtidh.

Jarngiehkieh

Eatneme j̄ih kultuvre

Jarngiehkieh eatneme j̄ih kultuvre lea saemiej kultuvren b̄ijre j̄ih ektiespielen b̄ijre eatnaminie åvtetje aejkien, daaletje t̄ijjen j̄ih b̄ætijen aejkien. Edtja tsiehkien guarkedh almetjen j̄ih eatnemen gaskem, mij lea jarngesne saemien eatnemefilosofiesne.

Jarngiehkieh lea aaj evtiedimmien b̄ijre daajroste j̄ih saemien aerpievuekieh guarkedh, daan nuelesne åtnoe j̄ih vierhtienughteme eatnamistie j̄ih tjaetseste, j̄ih nænnoes evtiedimmie eatnemevierhtiej mietie. Jarngiehkieh eatneme j̄ih kultuvre lea aaj daajroen b̄ijre saemien gellievoeten, saemien aarvoej j̄ih jieledevuekiej b̄ijre, j̄ih identiteetebigkemen b̄ijre.

Gaavnedimmieh saemiej j̄ih jeatjah åålmegeedåehkiej gaskem

Jarngbiehkie gaavnedimmieh saemiej j̄ih jeatjah åålmegeedåehkiej gaskem lea gaavnedimmieh ovmesse åålmegeedåehkiej gaskem Saepmesne t̄ijje doekoe. Teema lea konsekvensi b̄ijre daejstie gaavnedimmijste guktie dah soptsesuvvieh njaalmeldh j̄ih tjaaleldh gaaltijinie. Lea aaj daajroem utnedh maam ulmide ektiespiele åålmegeedåehkiej gaskem åtna akten nænnoes evtiedimmien åvteste seabradahkesne, j̄ih guktie baajnehtimmie åålmegeedåehkiej gaskemsh lissiehtamme goerkesem vadta evtiedimmien b̄ijre ovmesse seabradahkine. Jarngbiehkie aaj bæjjese vaalta guktie ideologeles-historvrijes otnjegh j̄ih politihkeles dahkoeh Leah relasjovnide åålmegeedåehkiej gaskem baajnehtamme.

Dekoloniseereme

Jarngbiehkie dekoloniseereme lea goerkesen b̄ijre koloniseeremen j̄ih dekoloniseeremen b̄ijre Saepmeste. Daate jarngbiehkie baaja ussjedadtedh mah konsekvensh koloniseereme j̄ih dekoloniseereme Leah åådtjeme j̄ih maehtieh åådtjodh dejnie dajvine gusnie aalkoeåålmegh. Jarngbiehkie dekoloniseereme maahta aaj goerkesem vedtedh guktie jieliehtimmieprosessh maehtieh lãhkoem aalkoeåålmegi politihkeles siebrijste lissiehtidh, ektiedamme gaskenasjonaale bæjhkoehimmide j̄ih konvensjovnide. Jarngbiehkesne edtja aaj guarkedh j̄ih ussjedadtedh prosessi bijjeli juktie aalkoeåålmegi j̄ijtjenænnoestimmie, gielem, kultuvrem j̄ih identiteetem jieliehtidh j̄ih gukkiebasse evtiedidh.

Metode j̄ih gaaltijelaejhteme

Jarngbiehkie metode j̄ih gaaltijelaejhteme lea historvrijes materijellem veedtjedh, toelhkestidh j̄ih nuhtjedh j̄ih materijellem laejhtehkslaakan nuhtjedh. Jarngbiehkie lea aaj joekehtsi bijjeli ussjedadtedh aalkoeåålmegeperspektijvi j̄ih jillege perspektijvi gaskem ovmesse gaaltijinie. Daajroe dej ovmesse perspektijvi b̄ijre lea aaj dotkemevuekiej bijjeli ussjedadtedh aalkoeåålmegegyhtjelassi b̄ijre. Jarngbiehkie lea aaj etihkeles gyhtjelassi b̄ijre serbradahkedotkemisnie, joekoen dotkeme saemide j̄ih jeatjah aalkoeåålmegidie, j̄ih tsiehkien bijjelen ussjedadtedh gaskem vitenskapeles daajroe j̄ih aalkoeåålmegi aerpievuekien daajroe.

Dåaresthfaageles teemah

Almetjehealsoe j̄ih jieledehaalveme

Saemien historvrijisnie j̄ih seabradahkesne d̄ihte d̄åaresthfaageles teema almetjehealsoe j̄ih jieledehaalveme lea maahtoem åadtjodh haalvedh jienebekulturelle seabradahkesne jieleddh, j̄ih raasth b̄iejedh j̄ih mubpiej raasth ååktedh. Faage edtja goerkesem vedtedh åvtetje aejkeste j̄ih daaletje t̄ijjeste, mij dovne maahta dej j̄ijtjegovviem vihtiestidh j̄ih haestedh, j̄ih identiteete-evtiedimmine j̄ih jieledehaalveminie viehkiehtidh.

Demokratije j̄ih meatanårrojevoete

Saemien historvrijisnie j̄ih seabradahkesne d̄ihte d̄åaresthfaageles teema demokratije j̄ih meatanårrojevoete lea meatan årrodh demokraateles prosessine, j̄ih aehpiej bijjeli ussjedadtedh goh dovne jienebelåhkoen j̄ih unnebelåhkoen reaktah j̄ååhkesjidh. D̄åaresthfaageles teema demokratije j̄ih meatanårrojevoete edtja viehkiehtidh joekehts m̄ielh ååktedh j̄ih laejhtehts ussjedæmman skreejrehtidh j̄ih eadtjohkelaakan meatan årrodh.

Nænnoes evtiedimnie

Saemien historvrijisnie j̄ih seabradahkesne d̄ihte d̄åaresthfaageles teema nænnoes evtiedimnie lea reeremen bijre eatnemevierhtijste saemien seabradahkesne. Lea aaj ussjedadtedh guktie maahta ovmesse haestemh j̄ih iedtjevigkieh nænnoeslaakan loetedh, j̄ih jieledevåaromem b̄ætijen aejkien boelvide vaarjelidh. D̄åaresthfaageles teema nænnoes evtiedimnie lea aaj guarkedh guktie doh joekehts dimensjovnh nænnoes evtiedimmeste maehtieh ulmiem åadtjodh saemien dajvine.

Vihkeles tjiehpiesvoeth

Njaalmeldh tjiehpiesvoeth

Njaalmeldh tjiehpiesvoeth saemien historvrijisnie j̄ih seabradahkesne lea daajroem buektedh viehkine åehpiedehtedh, toelkkestidh j̄ih digkiedidh ovmesse gyhtjelassh. Lea aaj m̄ielem sjugniedidh viehkine goltelidh, soptsestidh j̄ih j̄ijtse m̄ielh buektedh faahketji j̄ih ryöjreldihkie soptsestalleminie.

Maehtedh tjaeledh

Maehtedh tjaeledh saemien historvrijisnie j̄ih seabradahkesne lea faageles gyhtjelassh hammoedidh j̄ih ovmesse faageteeksth tjaeledh j̄ih gaaltijdie vuesiehtidh. Tjaeleme faagesne sæjhta aaj lieremem vedtedh gosse baaja learoehkidie m̄ielh, åssjalommesh j̄ih daajroeh buektedh ovmesse historvrijes heannadimmiej j̄ih sjyöhtehke seabradahkefaageles

teemaj bijre, guktie maehtieh eadtjohkelaakan meatan årrodh seabradahkejieliedisnie laejhtehkslaakan jïh ussjedammeslaakan.

Maehtedh lohkedh

Maehtedh lohkedh saemien historvrijisnie jïh seabradahkesne lea ovmesseie strategijh åtnose vaeltedh juktie mielem sisvegisnie jïh ektiedimmiem guarkedh jïh toelhkestidh ovmesseie teekstine, jïh ovmesseie teeksti gaskem. Lea aaj gaavnedh, vuarjasjidh jïh laejhtehkslaakan bievnesei bijjeli ussjedadtedh ovmesseie gaaltijjistie, jïh dejtie saarnodh.

Digitaale tjiehpiesvoeth

Digitaale tjiehpiesvoeth saemien historvrijisnie jïh seabradahkesne lea digitaale dïrregh nuhtjedh bievnesh veedtjedh, jïh digitaale dorjesh darjodh jïh bueriedidh. Lea aaj digitaale gaskesadteme- jïh laavenjostoe dïrregh nuhtjedh kreatijvelaakan jïh maereleslaakan. Learohkh edtjeh laejhtehks årrodh digitaale gaaltijidie, gaaltijidie maereleslaakan jïh ussjedammeslaakan vuesiehtidh, voerkes årrodh gaaltijeperspektijvese jïh njoelkedassh jïh nåårmh digitaale ektiebarkose fulkedh.

Maahtoelmieh jïh vuarjasjimmie

Maahtoelmieh jïh vuarjasjimmie saemien historvrije jïh seabradahke 1

Maahtoelmieh

Lïerehtimmien ulmieh lea learohke edtja maehtedh

- ekonomeles, sosijaale, politihkeles jïh kulturelle tsiehkieh ovmesseie åålmegeedåehkide Saepmesne goerehtidh, jïh fåantoeh jïh konsekvensh tjåanghkojste digkiedidh ovmesseie åålmegeedåehkiej gaskem
- fåantoeh jïh jarkelimmieh saemien maanabijjiedimmesne digkiedidh jïh barkoejoekedimmien bijjelen ussjedadtedh tjoeli gaskem saemien seabradahkesne
- ussjedadtedh guktie ovmesseie perspektijvh Leah dotkemem aalkoeåålmegidie baajnehtamme jïh baajnehtieh
- jarkelimmieh vierhtienuhtemisnie jïh jieledevuekine Saepmesne tjïelkestidh, vijremeseabradahki raejeste daan biejjien raajan jïh konsekvenside daehtie evtiedimmeste digkiedidh
- jïjtjeveeljeme saemien seabradahkefaageetemam digkiedidh viehkine ovmesseie gaaltijjistie

- viertiestidh guktie saemien aerpievuekieh joekehts saemien dajvijste soptsesuvviah ovmesse njaalmeldh jïh tjaaleldh gaaltijinie
- ovmesse teorijh buerkiestidh gubpede saemieh b  etieh, jïh ussjedattedh guktie lea jïjtse jïh mubpiej identiteetem damtedh
- aktem saemien kultuvrevuekiem tj  elkestidh, jïh ussjedattedh guktie jeatjah kultuvrh leah dam kultuvrevuekiem baajnehtamme
- jaahkoem jïh veartenevuajnoem goerehtidh saemien seabradahkesne jïh dejtie jeatjah jaahkoejgumie jïh veartenevuajnoejgumie viertiestidh
- ovmesse jieliehtimmieprosessh Saepmesne buerkiestidh jïh ussjedattedh guktie dah saemiej tsiehkiem baajnehtieh daanbien
- joekehts fåantoeh analyseeredh man   vteste demografije Saepmesne jorkesamme, jïh digkiedidh mah konsekvensh daate lea   tneme jïh   tna almetjasse jïh seabradahkese jïh n  nnoes evtied  mman
- nasjonaalestaati politihkem aalkoe  almegi v  oste Saepmesne tj  elkestidh, jïh daam politihkine viertiestidh jeatjah aalkoe  almegi v  oste

Jaabnan vuarjasjimmie

Jaabnan vuarjasjimmie edtja viehkiehtidh lieremem eevtjedh jïh maahtoem saemien historvrijisnie jïh seabradahkesne 1 evtiedidh. Learohkh maahtoem faagesne vuesiehtieh jïh evtiedieh gosse b  evnesh saemien kultuvren, historvrijen jïh seabradahkejieleden bijre veedtjeh jïh toelhkestieh. Learohkh aaj maahtoem evtiedieh jïh vuesiehtieh gosse ussjededtieh maam ulmide gaavnedimmieh leah   tneme ovmesse   almege  ehkiej gaskem Saepmesne t  jje doekoe. Learohkh aaj maahtoem faagesne vuesiehtieh jïh evtiedieh gosse lierieh guktie dekoloniseereme lea gielem, kultuvren, identiteetem jïh seabradahkeevtiedimmiem baajnehtamme, jïh viehkine seabradahkefaageles vuekieh nuhtjedh jïh laejhtehts årrodh gaaltijidie.

Lohkeht  jja edtja sj  ehteladtedh guktie learohkh leah meatan jïh lieremelastose sj  ehteladtedh gosse learohkh   adtjoeh faageles gyhtjelassh goerehtidh. Lohkeht  jja edtja dialogesne   rrodh learohkigumie dej evtiedimmien bijre faagesne saemien historvrije jïh seabradahke 1, jïh learohkh edtjeh nuepiem   adtjodh pry  vedh. Dan maahtoen mietie maam learohkh vuesiehtieh edtjeh nuepiem åadtjodh baakoeh b  ejedh d  sse maam d   jroeh sijjeh buektiehtieh, jïh j  jtsh faageles evtiedimmien bijjelen ussjedattedh. Lohkeht  jja edtja dan guhkiebasse lieremen bijre b  hkedidh jïh lierehtimmiem sj  ehteladtedh guktie learohkh maehtieh b  hkedimmiem nuhtjedh j  jtjemse faagesne evtiedidh njaalmeldh, tjaaleldh jïh digitaalelaakan.

Galhkuvevuvarjasjimmie

Galhkuvevarjasjimmie edtja dam tjåenghkies maahtoem vuesiehtidh maam learohke åtna gosse lierehtimmien galhkoeh faagen mænngan saemien historvrije jïh seabradahke 1. Lohkehtæjja edtja soejkesjidh jïh sjihteladtedh ihke learohke åådtje sov maahtoem vuesiehtidh jeereldihkie vuekiejgumie mesnie goerkese, ussjedadtme jïh laejhtehks ussjedimmie, ovmessie ektiedimmie. Lohkehtæjja edtja karakterem faagese saemien historvrije jïh seabradahke 1 biejedh dan maahtoen mietie learohke lea vuesiehtamme gosse faageles maahtoem buaktme.

Maahtoelmieh jïh varjasjimmie

Maahtoelmieh faagen mænngan saemien historvrije jïh seabradahke 2

Maahtoelmieh

Lierehtimmien ulmieh lea learohke edtja mahtedh

- ovmessie saemien aarvoeh jïh aerpievuekien daajroeh eatnemen bijre tjïelkestidh, jïh nåhtoem jïh aarvoem varjasjidh dejtie vaarjelidh jïh jåerhkedh mubpien boelvese
- ovmessie buerkiestimmieh saemiej historvrijes reaktijste eatnamasse jïh tjaatsan tjïelkestidh jïh digkiedidh, daan beajjetje tsiehkien gaavhtan
- individuelle jïh kollektijve eekereaktam Saepmesne buerkiestidh, jïh digkiedidh guktie daate maahta haestemh sjugniedidh jienebekulturelle seabradahkesne
- jïeliehtimmieprosessh Saepmesne tjïelkestidh, jïh digkiedidh mah konsekvensh konvensjovnh, bæjkoehimmieh jïh jarkelimmieh laakine utnieh saemide
- lahtestimmieh saemiej bijre ovmessie medijinie veedtjedh jïh analyseeredh, jïh dejtie raastesne digkiedidh gaskem aassjoelahtestimmieh jïh narrahtimmie dennie aktene bielesne jïh soptsestimmiereakta dennie mubpene bielesne
- seabradahkefaageles teorijem jïh vuekiem nuhtjedh jïh aktem jïjtjeveeljeme saemien seabradahkefaageles gyhtjelassem åehpiedehtedh
- saemiej aerpievuekien goerkesem eatnamistie tjïelkestidh jïh jarkelimmieh dan sisnie, jïh ussjedadtmedh guktie daate saemien identiteetem jïh ektiedimmie baajnehte
- ovmessie nasjonaale jïh gaskenasjonaale laavenjostoeareenah tjïelkestidh gusnie saemieh leah meatan, jïh ussjedadtmedh guktie dah ektievoetem jïh goerkesem ovmessie åålmegeådåehkiej gaskem sjugniedieh
- tjïelkestidh guktie dotkiji jïjtsh faageles jïh kulturelle maadtoe maahta dejtie baajnehtidh, jïh digkiedidh mejtie dotkemevuekieh jïh kulturelle vuajnoe maehtieh buerkiestimmie åvtetje aejkeste baajnehtidh

Jaabnan vuarjasjimmie

Jaabnan vuarjasjimmie edtja viehkiehtidh lieremem eevtjedh jïh maahtoem faagesne saemien historvrije jïh seabradahke 2 evtiedidh. Learohkh maahtoem faagesne vuesiehtieh jïh evtiedieh gosse daajroem veedtjeh jïh saemien kultuvrem, historvrijem jïh seabradahkejieledem toelhkestieh. Learohkh aaj maahtoem evtiedieh jïh vuesiehtieh gosse ussjededtieh man vihkele gaavnedimmieh åålmegi gaskem leah Saepmesne åtneme tïjje doekoe. Learohkh aaj maahtoem faagesne evtiedieh jïh vuesiehtieh viehkine vuarjasjidh guktie dekoloniseereme lea gielem, kultuvrem, identiteetem jïh seabradahkeevtiedimmiem baajnehtamme, jïh åtnose vaeltedh seabradahkefaageles vuekieh jïh laejhtehks årrodh gaaltijidie.

Lohkehtæjja edtja sjiehteladtedh guktie learohkh leah meatan jïh lieremelastose sjiehteladtedh gosse learohkh åadtjoeh faageles dåeriesmoerh goerehtidh jïh kreatijvelaakan barkedh vaestiedassh gaavnedh dejtie. Lohkehtæjja edtja dialogesne årrodh learohkigujmie dej evtiedimmien bijre faagesne saemien historvrije jïh seabradahkefaage 2, jïh learohkh edtjeh nuepiem åadtjodh pryövedh. Dan maahtoen mietie maam learohkh vuesiehtieh, edtjeh nuepiem åadtjodh baakoeh biejedh disse maam dååjroeh buektiehtieh, jïh jïjtsh faageles evtiedimmien bijjelen ussjedadtedh. Lohkehtæjja edtja dan guhkiebasse lieremen bijre bihkedidh jïh lierehtimmiem sjiehteladtedh guktie learohkh maehtieh bihkedimmiem nuhtjedh jïjtjemse faagesne evtiedidh, njaalmeldh, tjaaleldh jïh digitaalelaakan.

Galhkuvevuvarjasjimmie

Galhkuvekarakteere edtja dam tjåenghkie maahtoem vuesiehtidh maam learohke åtna gosse lierehtimmiem galhkie faagen mænngan saemien historvrije jïh seabradahkefaage 2. Lohkehtæjja edtja soejkesjidh jïh sjiehteladtedh ihke learohkh åådtje sov maahtoem vuesiehtidh jeereldihkie vuekiejgumie gusnie goerkese, ussjedadteme jïh laejhtehks ussjedimmie, ovmessie ektiedimmie. Lohkehtæjja edtja karakterem faagesne saemien historvrije jïh seabradahkefaage 2 biejedh dan maahtoen mietie learohke lea vuesiehtamme gosse faagen bijre soptsestamme.

Vuarjasjimmieöörnege

Galhkuvevuvarjasjimmie

Saemien historvrije jïh seabradahke 1: Learohke edtja aktem galhkuvekarakteerem utnedh.
Saemien historvrije jïh seabradahke 2: Learohke edtja aktem galhkuvekarakteerem utnedh.

Eksamene learoehkidie

Saemien histovrije jïh seabradahkefaage 1: Learohke maahta njaalmeldh eksamenasse geasalgovvedh. Eksamene voenges dorjesåvva jïh sensureereme sjædta. Learohke edtja ryöjredimmiebieliem utnedh.

Saemien histovrije jïh seabradahkefaage 2: Learohke maahta njaalmeldh eksamenasse geasalgovvedh. Eksamene voenges dorjesåvva jïh sensureereme sjædta. Eksamene edtja ryöjredimmiebieliem utnedh.

Eksamene privatistide

Saemien histovrije jïh seabradahke 1: Privatiste edtja njaalmeldh eksamenem vaeltedh. Eksamene voenges dorjesåvva jïh sensureereme sjædta. Fylhkentjïelte muana mejtie privatisth edtjïeh ryöjredimmiebieliem åadtjodh voenges vadteme eksamenisnie.

Saemien histovrije jïh seabradahke 2: Privatiste edtja njaalmeldh eksamenem vaeltedh. Eksamene voenges dorjesåvva jïh sensureereme sjædta. Fylhkentjïelte muana mejtie privatisth edtjïeh ryöjredimmiebieliem åadtjodh voenges vadteme eksamenisnie.